

Ligbrændingens retslige Stilling i Danmark og dens Stilling indenfor den danske Statskirke.

Ligbrændingens hygiejniske Betydning.

Af Overlæge, Dr. med. Knud Secher.

Gennem Konstruktionen af en passende Ovn blev Grunden lagt til den moderne Ligbrændingsbevægelse, der naaede her til Landet omkring 1880, idet daværende Dr. med. *F. Levison* i 1879 og 1880 rejste Diskussion om Kirkegaardenes Tilstand og begyndte at agitere for Indførelsen af Ligbrænding.

I Begyndelsen af 1881 blev der da dannet en Forening: „Forening for Ligbrænding“, hvis Formaal skulde være at arbejde for denne Begravelsesform. Den første Bestyrelse bestod af Professor *Goos* som Formand, Grosserer *Forbach*, Dr. med. *Levison*, Professor *Reiz* og Ingeniørkaptajn *Sommerfeldt*, og denne Bestyrelse sammen med en Række kendte Mænd, saaledes Overlæge *Rudolf Bergh*, Professor *Panum*, Professor *Howitz* m. fl., udsendte den 31. Marts 1881 en Opfordring til Indmeldelse i Foreningen, der straks fik ca. 1500 Medlemmer.

Man nærede indenfor Foreningen ingen Tvivl om, at Ligbrænding maatte være en ganske tilladelig Foranstaltning; men paa den anden Side var der en Række vigtige Forhold, der formentlig burde ordnes gennem Administrationen eller ved Lov, saaledes Indretning af Krematorier, medicolegale Interesser, Gejstlighedens Stilling m. m. Bestyrelsen indgav derfor 1. Juni 1881 til Justitsministeriet et af Formanden, Professor *Goos* konciperet Andragende.

Efter at Sagen saaledes var rejst officielt, begyndte de lange Forhandlinger, der skulde strække sig over mange Aar. Justitsministeriet var fra første Færd velvillig stemt

Maleren *Zarthmanns Urne* (etrurisk Alabasturne); nedsat paa Vestre Kirkegaard, København.

Holger Jacobsen:
Urne for Fredsvennen
Frederik Bajer.
Bispebjerg Columbarium.

overfor Sagen, men sendte den straks videre til Kultusministeriet, fra hvis Side der nu blev rejst en voldsom Bevægelse mod Ligbrændingssagen (se senere). Til Trods for at Bevægelsen fik Støtte gennem Udtalelse fra „Den almindelige danske Lægeforening“s Møde i Kolding den 26. August 1881 og gennem Sundhedskollegiets Erklæring af 23. September 1881, mente Justitsministeriet ikke at ville optræde mod Kultusministeriets Modstand, og gennem Skrivelse af 15. Juni 1881 meddeltes dette Foreningen.

Da der saaledes ikke havde været Vej frem paa den første Maade, blev der ved Skrivelse af 22. November 1882 sendt et Andragende til Folketinget, der med 50 Stemmer mod 5 vedtog at støtte Foreningen ved at henvise dens Andragende til Justits- og Kultusministeriet.

Til trods for, at den foretagne Afstemning kunde give et Fingerpeg i Retning af Stemningen i Landet, foretog Ministerierne sig intet effektivt. Ej heller skete der noget efter Professor Reiz' Henvendelse i 1884 paa Grund af den truende Koleraepidemi.

Da Myndighederne saaledes ikke var at faa i Tale, besluttede Foreningen at opføre et Krematorium for gennem Afbenyttelsen heraf at faa Domstolenes Afgørelse af det eventuelle lovstridige i at foretage Ligbrænding.

Det første danske Krematorium var fuldført i 1886. Da det under Opførelsen var nødvendigt at søge om Dispensationer fra Byggevedtægten, fik Politiet Lejlighed til at advare mod Krematoriets Benyttelse. Efter Bygningens Fuldendelse foretog man dog alligevel en Brænding (13. September 1886) af Liget af en svensk Tugthusfange, erhvervet fra Universitetet i Lund. Justitsministeriet reagerede derimod ved at nedlægge Forbud mod yderligere Anvendelse.

Det ministerielle Forbud blev af Foreningen indanket for Domstolene. Allerede Hof- og Stadsrettens Dom af 18. Januar 1888 gik Foreningen imod. Retten udtalte, at selv om der i Lovgivningen ikke findes noget udtrykkeligt Forbud mod anden Ligbegængelsesmaade end Begravelse, saa er der dog den Regel, at et Lig skal „begraves“; denne Regel er „saaledes overholdt, at der ikke kan være Tvivl om dens Gyldighed, ligesom den danner Forudsætningen for Kirkeritualets Bestemmelser“.

Denne Dom blev den 16. Januar 1891 stadfæstet af Højesteret, dog med andre Præmisser, nemlig Henvisning til Kirkeritualet af 25. Juli 1685, der giver „en almen gyldig offentlig Ordning af Begravelsesvæsenet, fra hvilken ingen væsentlig Afvigelse kan ske uden særlig Hjemmel“. Ligbrænding maatte anses for at være en saadan væsentlig Afvigelse, hvorfor den maatte anses for at være utilladelig, indtil en ny Ordning var tilvejebragt.

Hele denne Retshandling havde den store Betydning, at der blev fremdraget meget Stof til Belysning af den dengang saa nye Begravelsesform, og den banede Vej for et Lovgivningsarbejde paa dette Omraade. Det lykkedes nemlig at indbringe et privat Lovforslag i Folketinget, det blev accepteret af Ministeren, vedtaget i begge Ting og underskrevet af Kongen den 1. April 1892.

Den første Lov om Ligbrænding tillod denne Begravelsesform for Personer over 18 Aar, naar der forelaa Begæring derom, affattet i testamentarisk Form. Tilladelsen var dog betinget af, at Ligbrændingen kunde ske uden for store Omkostninger til Skade for nogen, som har Krav paa den afdødes Bo.

Der krævedes dernæst Dødsattest udstedt af en Embedslæge samt Erklæring baade af denne og den behandlende Læge, at Døden ikke skyldtes en Forbrydelse. Loven indeholdt dernæst den Bestemmelse, at det ikke kunde paalægges nogen af Folkekirkens Gejstlige at være medvirkende ved Bisættelse i Tilslutning til Ligbrændinger.

Loven af 1. April 1892 blev dernæst suppleret med Regulativ af 4. Oktober 1892, hvis vigtigste Bestemmelser omfattede en energisk Politikontrol for Opfyldelsen af alle krævede Formaliteter.

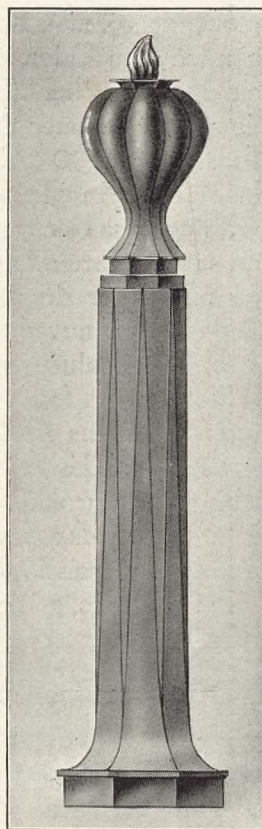
Senere er Loven forandret 2 Gange. Ved Lov af 5. Marts 1910 skete der de Ændringer, at den testamentariske Form for Tilkendegivelse om Ligbrænding blev erstattet med en Erklæring, underskrevet af 2 Vitterlighedsvidner. Endvidere blev der givet Tilladelse til Brænding af umyndiges Lig gennem Erklæring fra Indehaveren af Forældremyndigheden; efter det 15. Aar krævedes dog Medvirken af den paagældende.

Lovbestemmelserne var dog stadig meget krævende, hvorfor Dansk Ligbrændingsforening i 1917 indsendte en Ansøgning til Justitsministeriet for paa de 7000 Medlemmers Vegne at anmode om en Revision af Loven. Denne Revision blev dog først gennemført ved Loven af 12. Marts 1923, den nugældende Lov om Ligbrænding. De derved opnaaede Fordele omfatter for det første, at Tilkendegivelsen om Ligbrænding nu kun behøver at være en simpel Erklæring, og dernæst, at den dobbelte Lægeattest bortfalder, saaledes at der nu kun kræves Attest fra den sidst behandlende Læge. Loven findes i sin Helhed gengivet paa dette Blads Tillæg.

I den Lov, der gælder paa Island, er lignende Bestemmelser som her i Landet; men der findes den friere Bestemmelse, at saafremt den afdøde har opnaaet 18-Aars Alderen (før den Tid kan Forældre tage Bestemmelse), kan de nærmest Paarørende tage Bestemmelse om, at hans Lig skal brændes, selv om den afdøde selv ingen Bestemmelse har taget, saafremt da intet af afdødes Børn modsætter sig det.

Gaar vi herefter over til Folkekirkens Stilling overfor Ligbrændingen, saaledes som den bestemmes gennem Kirkeministeriets Stilling, vil vi finde en overordentlig Udvikling fra de første Dages fanatiske Modstand til vore Dages meget velvillige og hjælpsomme Standpunkt, der i væsentlig Grad præger de senere Aars store Udvikling indenfor Ligbrændingssagen. Denne Ministeriets Stilling er saa meget mere bemærkelsesværdig, som selve Ligbrændingen ikke har forandret Karakter i de forløbne Aar.

Ser man paa de Gejstliges Stilling til Sagen, saa har den fra første Færd været spredt, saaledes at nogle straks har været forstaaende overfor Ligbrændingen, har forstaaet, at Maaden, paa hvilken Lig falder hen til Støv, intet har at gøre med den

Holger Jacobsen:
Udkast til Urne for nylig
afdød berømt Mand.

kristelige Tro, medens andre har ydet den mest energiske Modstand derimod. Efterhaanden som Tiden er gaaet, er disse sidstes Antal stadig blevet mindre og navnlig paa de Steder her i Landet, hvor der findes Krematorier, og hvor denne Form for Begravelse kommer mere ind paa Livet af Gejstligheden. I København mærkes ingen Modstand, og 90 pCt. af alle Bisættelser i Krematoriet sker med gejstlig Medvirken. Naar der fra nogle Sider stadig tages Afstand fra Ligbrænding ud fra religiøse Betragtninger, saa er dette afhængig af den enkeltes personlige Standpunkt, hans Antipati mod Ligbrændingen; men det er med Urette, at de religiøse, specielt de kristelige Momenter drages frem. Ligbrænding har da ogsaa fra første Begyndelse her i Landet været anvendt baade af kristne og af andre. Ligbrænding er i vore Dage religiøst set absolut neutral.

Som nævnt foran var det takket være Kirkeministeriets Modstand, at Ligbrændingsforeningens Andragende i første Omgang blev standset, idet Ministeriet støttede sig til en Række Erklæringer fra talrige af de øverste Gejstlige. Ministeriets Stilling forblev ogsaa urokkelig af den foran omtalte Afstemning i Rigsdagen, den forblev urokkelig af Sundhedskollegiets Anbefaling (Ministeren erklærede, at han ikke havde den ringeste Tro paa Ligbrændingens Betydning i hygiejnisk Henseende).

Da saa endelig Ligbrænding blev tilladt ved Loven af 1892, maatte Ministeriet tage Stilling til Præsternes Medvirken ved Ligbrænding. Dette skete ved Regulativ af 5. December 1892, efter hvilket Præsterne var forpligtet til at søge Tilladelse til at fungere ved Bisættelser før Ligbrænding i hvert enkelt Tilfælde.

Ministeriets Stilling var dog ganske uholdbar, og det maatte selv forandre sit Standpunkt, først gennem en Rundskrivelse af 21. Februar 1893, og endelig udsendes Bekendtgørelsen af 5. Februar 1894, hvori det hedder:

„Det forbydes Præsterne at fungere i Krematorier og Kolumbarier saavel ved Askens Nedsættelse paa Kirkegaardene eller Hensættelse i dertil indrettede Rum. – Det indprentes, at saafremt Præsten – som Privatmand – vil være med i Ligfølget efter Bisættelsen, maa han aflægge sin Embedsdragt“.

Dette første Regulativ var gældende til 1910. I de forløbne Aar var Forstaaelsen for Ligbrændingens Betydning vokset saa meget, at Kirkeministeriets Modstand i alt væsentlig var faldet, men man ønskede dog stadig ikke at tvinge Præsterne til at fungere i Krematorier.

Anordningen af 16. Marts 1910, der er gengivet paa dette Blads Tillægssider, fastsatte Regler for Præstens Medvirkning.

Bestemmelserne i § 4 har haft praktisk Betydning, idet Urner er ført hjem til Landet og først nedsat i Jorden efter Højtidelighed i Kirke.

Denne sidste Anordning har virket godt, og saa længe Ligbrænding overhovedet er under Diskussion, har det utvivlsomt Betydning, at Præsterne stilles frit. Det bidrager til at fremme den Tolerance, som altid har været Ligbrændingsforkæmpernes Maal.

Den rolige Udvikling siden 1910 har givet Anledning til nye Skridt fra Ministeriets Side for Krematoriebygning.

Aarhus havde allerede i 1923 faaet et Krematorium, der imidlertid var blevet saa dyrt, at andre Byer ikke turde bygge. Dansk Ligbrændingsforening fremskaffede da i 1924 Planer over smaa Kapel-Krematorier, passende for Provinsbyer.

Allerede i 1915 havde der været Planer oppe om at bygge Krematorium i Tilslut-

ning til Kapel i Odense; men Sagen mødte bestemt Modstand fra Gejstlighedens Side, og i 1916 fraraadede derfor Ministeriet Opførelsen af en saadan Bygning. Da Sagen om Sammenbygning i 1924 atter blev taget op af Hovedforeningen, stillede Ministeriet sig velvilligt dertil, og da Dansk Ligbrændingsforening udbad sig en principiel Afgørelse, modtog Foreningen følgende Svar, dateret 3. Juni 1925:

„I Skrivelse af 23. f. M. har Dansk Ligbrændingsforening anmodet om en Udtalelse angaaende Ministeriets Stilling til Sammenbygning af Krematorium og almindeligt Kapel samt om Krematoriets Beliggenhed paa Kirkegaarde.

I Anledning heraf skal man meddele, at der ikke fra Ministeriets Side af principielle Grunde findes noget at indvende imod, at Kapeller og Krematorier sammenbygges og anbringes paa Kirkegaarde, hvad enten disse tilhører en Kirke eller vedkommende Kommune, men at Sagen i hvert enkelt Tilfælde maa forelægges Ministeriet til Godkendelse“.

Resultatet af denne ministerielle Afgørelse har været, at der nu er opført kombinerede Kapel-Krematorier i Slagelse, Rønne og paa Frederiksberg, og der er formentlig ingen Grund til at tvivle om, at disse Bygninger vil danne Mønster for talrige i de forskellige Byer. Der er derved dannet Basis for en betydende Udvikling af Ligbrændingssagen.

Da Agitationen for Ligbrænding i sin Tid blev aabnet, var det blandt andet under Henvielse til Ligbrændingens hygiejniske Betydning og med Rette. De danske Kirkegaarde var paa det Tidspunkt mange Steder alt andet end tilfredsstillende. Og endda er det endnu saaledes, at Ligene mange Steder ikke bringes til Henfald, men atter graves op ved ny Anvendelse af Gravstedet. At dette er yderst uheldigt af mange Grunde, behøver ingen nærmere Paavisning.

Anlægges imidlertid en Kirkegaard paa rette Maade med Hensyntagen navnlig til Grundvandet og Jordens Beskaffenhed, frembyder den ikke Farer i hygiejnisk Henseende. Bestemmelserne om Kirkegaardenes Anlæg er samlede i Anordning af 10. December 1927. Denne Anordning lider dog af den Mangel, at den ikke med et Ord nævner Anlæg af Urnehaver, hvilket dog maa være af Betydning, da den Jord, der udlejes hertil, ikke behøver den samme omstændelige Behandling som den til almindelige Grave. D. L. har da ogsaa gjort Kirkeministeriet opmærksom herpaa.

Ifølge en Skrivelse fra Sundhedsstyrelsen fra 1923, fremkaldt gennem en Henvendelse fra Dansk Ligbrændingsforening, stilles der af sundhedsmæssige Grunde ikke de samme Krav til en Urnehave som til en Kirkegaard for ubrændte Lig. Det vil sige, at al Jord kan bruges til Nedsættelse af Urner, hvad der i givet Tilfælde kan faa stor Betydning baade gennem Anvendelse af ellers ikke egnet Jord og Anvendelse af Kirkegaarde til Urnegrave, naar man ved, at de tidligere begravede Lig ikke kan falde hen. Da Urnerne ikke skal graves ret langt ned, kan saadan Jord anvendes, uden at Ligrester bringes frem for Dagens Lys.

Til trods for Fremskridtene i Kirkegaardsteknik kan det hygiejniske Moment ved Ligbrænding stadig faa Betydning.

*

*

*